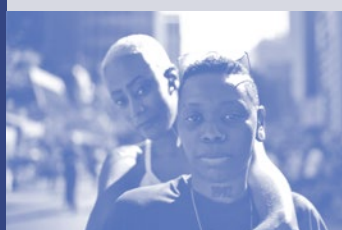

ИЗВЕШТАЈ ЗА ОСНОВНИТЕ ПРАВА 2020 ГОДИНА

2019-тата година донесе и напредок и неуспех во однос на заштитата на основните права. Во извештајот за основните права на FRA за 2020 година се разгледуваат главните случувања во областа, идентификувајќи ги и достигнувањата и останатите области на загриженост. Оваа публикација ги презентира мислењата на FRA за главните случувања во опфатените тематски области и ги резимира доказите што ги поддржуваат овие мислења. Притоа, таа обезбедува компактен, но информативен преглед на главните предизвици во врска со основните права со кои се соочува ЕУ и нејзините земји членки.

МИСЛЕЊА НА FRA

1 [FOCUS]

Десет години подоцна: отклучување на целокупниот потенцијал на Повелбата

4

Еднаквост и недискриминација

7

Расизам, ксенофобија и поврзана нетолеранција

9

Еднаквост и инклузија на Ромите

11

Азил, визи, миграција, граници и интеграција

13

Информатичко општество, приватност и заштита на податоци

15

Права на детето

17

Пристап до правда

19

Развој во имплементацијата на Конвенцијата за правата на лицата со попреченост

Ракописот е завршен во април 2020 година.

Ниту Агенцијата за основни права на Европската Унија ниту кое било лице кое дејствува во име на Агенцијата за основни права на Европската Унија немаат одговорност за можната употреба на следниве информации.

Луксембург: Канцеларија за публикации на Европската Унија, 2020 година

Print	ISBN 978-92-9474-655-9	doi:10.2811/497231	TK-AM-20-001-MK-C
PDF	ISBN 978-92-9474-600-9	doi:10.2811/199329	TK-AM-20-001-MK-N

© Агенција за основни права на Европската Унија, 2020 година

Репродукцијата е овластена доколку се признае изворот.

За каква било употреба или репродукција на фотографии или друг материјал што не е во рамките на авторското право на Агенцијата за основни права на Европската Унија, дозволата мора да се бара директно од имателите на авторските права.

Сопственици на фотографиите:

Корица: © iStock/Joel Carillet; © Gettyimages/FG Trade; © iStock/DNY5; © FRA

Страна 5: © iStock/Mixmike

Страна 6: © iStock/BalkansCat

Страна 7: © iStock/yacobchuk

Страна 8: (погоре) © iStock/fizkes; (подолу) © iStock/Fertnig

Страна 9: © FRA

Страна 10: © iStock/Cylonphoto

Страна 11, 12 (погоре): © iStock/Joel Carillet

Страна 12 (подолу): © iStock/dinosmichail

Страна 13: © iStock/gorodenkoff

Страна 15: © iStock/skynesher

Страна 17: © iStock/asiandelight

Страна 18: © iStock/Remus Kotsell

Страна 19: © iStock/Jovanmandic

Страна 20: (погоре) © iStock/lisegagne; (подолу) © hedgehog94 - stock.adobe.com

ДЕСЕТ ГОДИНИ ПОДОЦНА: ОТКЛУЧУВАЊЕ НА ЦЕЛОКУПНИОТ ПОТЕНЦИЈАЛ НА ПОВЕЛБАТА

Повелбата за основни права на Европската унија е правно обврзувачка веќе 10 години. На ниво на ЕУ, таа се стекна со видливост и предизвика нова култура на основни права. На национално ниво, свеста и употребата на Повелбата се ограничени. Судовите сè повеќе ја користат Повелбата, покажувајќи го влијанието на овој модерен инструмент. Но, неговата употреба од страна на владите и парламентите останува мала. На пример, има малку индикации дека некој редовно го анализира националното законодавство кое го транспонира правото на ЕУ за компатибилност со Повелбата. Советот на ЕУ ги повика земјите членки редовно да ги разменуваат своите искуства со Повелбата и да ги зајакнуваат релевантните национални тела. Сепак, не е лесно да се посочи точно кога Повелбата се применува на национално ниво. Ова е клучна пречка за нејзината поцелосна употреба. Ниската свесност за нејзината додадена вредност споредена со постојните, долгорочно воспоставени правни извори е друга сериозна пречка. Правните практичари кои ја разбираат Повелбата и можат да ја применат во пракса на национално и регионално/локално ниво, можат да помогнат во проширувањето на нејзината употреба и подобрување на нејзиното спроведување. Оттука, неопходна е посušтинска обука на националните актери за употреба на Повелбата.

Членот 51 од Повелбата за основни права на ЕУ бара ЕУ и земјите членки да ја поттикнуваат примената на одредбите на Повелбата, но малку е направено на национално ниво во овој поглед. Заклучоците на Советот за Повелбата, усвоени во октомври 2019 година, ги повикуваат земјите членки да ја зголемат свеста за Повелбата и да ја зајакнат обуката за креаторите на политиките, државните службеници и правниците, како и националните институции за човекови права, граѓански организации и други бранители на човековите права. Сите овие можат да помогнат во исполнувањето на потенцијалот на Повелбата.

Обезбедувањето на информации поврзани со Повелбата може да се подобри. Досега нема консолидиран преглед на иницијативите и практичните искуства при спроведувањето на Повелбата на национално, регионално и локално ниво. Ниту една единствена точка за влез во администрациите на земјите членки не може да собере информации што се однесуваат на релевантни искуства и не може да ги поврзе релевантните тела и поединци едни со други за да можат да унапредат ветувачки практики и да разменуваат искуства на национално ниво.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 1.1

Следејќи ги заклучоците на Советот за Повелбата од 2019 година, земјите членки на ЕУ треба да размислат за започнување иницијативи и политики кои имаат за цел поттикнување на свеста и спроведување на Повелбата на национално ниво. Тие треба да го користат потенцијалот на сите релевантни национални чинители. Иницијативите и политиките поврзани со Повелбата треба да бидат засновани врз докази, како и да се развиваат врз основа на редовни проценки за употребата на и свеста за Повелбата во секоја земја членка. Доказите може да се соберат преку структурирани дијалози со повеќе засегнати страни за употреба на Повелбата на национално и локално ниво.

Земјите членки може да размислат за назначување „фокусни точки за Повелбата“ во нивните национални администрации. Ваквите фокусни точки можат да ја олеснат координацијата, размената на информации и заедничкото планирање помеѓу националните министерства. Тие исто така би можеле да послужат како врска помеѓу националната администрација и другите тела, вклучително и оние со надлежност за човекови права и граѓанските организации, како и помеѓу националните и организациите од ЕУ. Покрај тоа, тие би можеле да идентификуваат дупки во системот. Фокусните точки може да собираат релевантни информации за употребата на Повелбата и да ги споделуваат со националните актери во сите релевантни сектори и, кога е соодветно, со администрациите на другите земји членки и институциите на ЕУ.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 1.2

Земјите членки на ЕУ треба да размислат за зајакнување на нивните национални процедурални правила за правна контрола и проценка на влијанието на законите за подобрување на конзистентноста со Повелбата. Ваквите постапки треба да се однесуваат исклучиво на Повелбата, на сличен начин како на уставните човекови права и, во некои случаи и на Европската конвенција за човекови права (ECHR).

Националните законодавци треба да посветат особено внимание за да утврдат дека законодавството што го транспонира правото на ЕУ е во целост во согласност со Повелбата.

Европската комисија може да разгледа повеќе можности за финансирање на законски институции за човекови права, како што се Национални институции за човекови права, тела за еднаквост или институции на Народниот правобранител, за да им помогне да развијат експертиза за примена на Повелбата на национално ниво. Ова може да ја олесни нивната улога во помагање на земјите членки во примената на Повелбата, вклучително и во креирањето на законите и политиките и при користење на европски структурни и инвестициски фондови.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 1.3

При ревизија на европската стратегија за обука на судиите во периодот 2011-2020 година, ЕУ треба да обезбеди насочена и практична обука за примена на Повелбата за основни права на ЕУ. Моќностите за обука поврзани со Повелбата треба да бидат промовирани и во други политики и програми на ЕУ за да се осигури дека правните практичари и државните службеници, како и експертите кои работат во националните законски установи за човекови права, исто така можат да имаат корист од програмите за обука обезбедени на ниво на ЕУ и на национално ниво.

Земјите членки на ЕУ треба да им понудат на своите судии и други правни практичари редовни, насочени и обуки засновани на потребите за примената на Повелбата. Националните институции за човекови права и нивните мрежи на ниво на ЕУ треба да бидат соодветно опремени за да го обучуваат својот персонал за примена на Повелбата.

Заклучоците на Советот за Повелбата, донесени во 2019 година, ги охрабруваат земјите членки да „обезбедат конзистентност со Повелбата во нивните национални процедурални правила“. Националните законодавци имаат одговорност да обезбедат конзистентност со Повелбата кога го вклучуваат законодавството на ЕУ во националното законодавство. Сепак, националните процедурални норми за проценка на влијанието и правна контрола - за разлика од оние што ги користи ЕУ - ретко ја споменуваат Повелбата.

Многу од граѓанските организации кои соработуваат со ФАР во својата Платформа за основни права, повикуваат на зголемено финансирање за обуки за Повелбата и за ЕУ да ги обнови своите напори за собирање информации за тоа како земјите членки ја применуваат Повелбата. Некои, исто така, повикуваат на практични упатства за спроведување кои можат да им помогнат на националните тела да го спроведат правото на ЕУ во согласност со Повелбата.

Истражувањето на FRA покажува дека Националните институции за човекови права (NHRI) не го користат целосниот потенцијал на Повелбата. Заклучоците на Советот усвоени во 2019 година ја истакнуваат нивната „клучна улога во заштитата и унапредувањето на основните права и во обезбедувањето усогласеност со Повелбата“. Ова вклучува советување на националните законодавци за претстојниот закон и политиките во овој поглед. Шеми на национално ниво и национални фондови за финансирање можат да им помогнат на NHRI и другите тела со надлежност за човекови права во стекнувањето експертиза за Повелбата.

Правните практичари и службениците од јавната администрација имаат потреба од специјализирана обука за ефективно да ја применуваат Повелбата, којашто е релативно нов инструмент. За многу правници кои студираа право пред многу години, Повелбата не беше дел од нивните наставни програми. Користењето на Повелбата бара добро познавање на судската пракса на Судот на правдата на Европската унија (СЈЕУ). Правните практичари треба да се запознаат со тоа за да разберат кога се применува Повелбата, дали одредена одредба од Повелбата е право или принцип и дали може да се примени помеѓу приватни страни (хоризонтален директен ефект) во даден контекст.

Судската обука ретко се фокусира на основните права. Покрај тоа, колку практичарите ја користат расположливата обука се разликува во голема мерка од една земја членка до друга. Истражувањето на FRA покажува дека граѓанските организации за човекови права ретко нудат или учествуваат во обуки за Повелбата. Помалку од половината од 25 национални институти за обука на судии со кои се консултираше FRA велат дека во последните 10 години е понудена повеќе обука или е постигната поголема свест за Повелбата.

Разменувањето искуства од примената на Повелбата е клучно од две причини. Прво, луѓето сè уште имаат ограничено искуство во користењето на Повелбата. Тие сè уште се пионери. Второ, многу случаи кога Повелбата игра улога имаат транснационална димензија, на пример, ако вклучуваат Европски налог за апсење. Ова ја прави меѓународната размена на практики особено важна.

Советот неодамна ја обврза Работната група на Советот за основни права, правата на граѓаните и слободното движење на лица (FREMP) да спроведува годишен дијалог за Повелбата. Тоа ја потврдува додадената вредност на ваквите размени. Дискусијата ќе има корист од цврста основа за докази.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 1.4

Советот и земјите членки на ЕУ треба да обезбедат редовни ажурирања на ново воведениот модул на платформата за е-правда што собира искуства и активности поврзани со Повелбата. Тие исто така треба да ја подигнат свеста за оваа нова алатка кај релевантните национални тела, вклучително и Националните институции за човекови права, актерите на граѓанското општество, академските и професионалните здруженија. Докажете, како што се собраниите преку новата платформа, може да претставуваат основа за нова размена на Повелбата во Работната група на Советот за основни права, правата на граѓаните и слободното движење на лица (FREMP).

Институциите на ЕУ и земјите членки треба да истражуваат дополнителни форуми и можности за размена за да ги соберат судиите, националните парламенти и граѓанското општество ширум ЕУ. На пример, националните парламенти може да ја користат Конференцијата на комисиите за европски прашања на парламентите во ЕУ (COSAC) како таков форум. Покрај тоа, разни мрежи може да се надоградат врз искуството од минатото и да се вклучат во редовни дијалози за Повелбата меѓу националните правосудства. Тука спаѓаат Европската мрежа за обуки во правосудството (EJTN), Судската мрежа на Европската унија (RJEU) и Здружението на советите на државите и Врховните административни надлежности (ACA). Размената помеѓу релевантните граѓански организации може да се организира преку соодветни платформи. Несудските тела би можеле да се базираат на примери од минатото и да воспостават редовна размена на Повелбата преку Европската мрежа на тела за еднаквост (Equinet) и Европската мрежа на национални институции за човекови права (ENNHRI). Резултатите од ваквите размени треба да бидат дистрибуирани на соодветните национални јазици за да се гарантира дека информациите достигнуваат до релевантните чинители на национално и локално ниво.

2

ЕДНАКВОСТ И НЕДИСКРИМИНАЦИЈА

Долгоочекуваното усвојување на Директивата за еднаков третман не се случи во 2019 година, оставајќи ја законската рамка за недискриминација на ЕУ нецелосна. Сепак, назначувањето на нов комесар за еднаквост и усвојувањето на нови правни инструменти поврзани со Европскиот столб на социјални права ја унапреди агендата за еднаквост. Ефективноста и независноста на телата за еднаквост, кои се клучен елемент на рамката за политика за еднаквост, продолжи да предизвикува загриженост. ЕУ и земјите членки презедоа иницијативи за зајакнување на прибирањето и користењето податоци за еднаквост, вклучително и преку тестирање на дискриминација. Во меѓувреме, националната политика за еднаквост и недискриминација донесе законодавство и акциони планови. Некои имаат за цел да ја подобрат заштитата на особено ранливите групи. Други имаат за цел подобро да ја спроведат забраната за дискриминација. Основните права на лезбејските, геј, бисексуалните, транс и интерсекс (LGBTI) лица напредуваа во неколку земји членки. Во исто време, имаше реакција против основното право на недискриминација кај другите.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 2.1

Законодавецот на ЕУ треба да продолжи да ги истражува сите можности за усвојување на Директивата за еднаков третман без понатамошно одложување, со оглед на постојаните докази за дискриминација врз основа на религија или убедување, инвалидитет, возраст и сексуална ориентација во области како што се образование, социјална заштита и пристап до стоки и услуги, вклучително и домување. Ова ќе осигури законодавството на ЕУ да понуди сеопфатна заштита од дискриминација во овие клучни области на животот.

Членот 19 од Договорот за функционирање на ЕУ (TFEU) дава основа за законодавството на ЕУ за борба против дискриминацијата врз основа на пол, расно или етничко потекло, религија или верба, инвалидитет, возраст или сексуална ориентација. До сега, Советот на ЕУ усвои законодавство за заштита од дискриминација врз основа на пол и расно или етничко потекло во клучните области на животот. Овие вклучуваат вработување и занимање, образование, социјална заштита и пристап до стоки и услуги, вклучително и домување. Спротивно на тоа, законодавството на ЕУ штити од дискриминација врз основа на религија или убедување, инвалидитет, возраст и сексуална ориентација само во областа на вработувањето. Како резултат, според законот на ЕУ, некои заштитени карактеристики утврдени во член 19 од TFEU – пол и расно или етничко потекло – имаат поголема заштита од другите – религија или убедување, возраст, инвалидитет и сексуална ориентација.

Европската комисија предложи Директива за еднаков третман (COM (2008) 426) во 2008 година. Тоа би го затворило овој јаз со проширување на заштитата од дискриминација врз основа на религија или вера, возраст, инвалидитет и сексуална ориентација кон областите на образование, социјална заштита и пристап до добра и услуги.

Во 2019-тата година беа забележани обновени обиди за прекин на кор-сокакот на преговорите во Советот за овој клучен правен инструмент. Европската комисија предложи да се префрли од режимот на едногласност во режимот на квалификувано мнозинство со употреба на општата *passerelle*-клаузула според член 48 (7) од Договорот за ЕУ (TEU). Финското претседателство на Советот свика дебата за министри за да се разгледаат можните начини за напредување. Дискусијата откри дека многу земји членки на ЕУ сакаат да ја усвојат директивата како начин да се пополнат празнините во законодавството на ЕУ и да се обезбеди право на сите да бидат третирани на еднаква основа. Сепак, до крајот на годината Советот сè уште не го беше постигнал потребниот консензус.

Дискриминацијата и нееднаквоста по различни основи остануваат реалност во секојдневниот живот низ ЕУ. Тоа го потврдуваат наодите од истражувањата на FRA, Специјалниот евробарометар за дискриминација во ЕУ и националните студии засновани на тестирање на дискриминација објавени во 2019 година. Луѓето кои доживуваат дискриминација ретко ја пријавуваат на кој било орган, како што покажуваат и истражувањата на FRA. Ова се случува и покрај тоа што сите земји членки на ЕУ имаат тела за еднаквост, како што е Директивата за расна еднаквост (2000/43/ЕС) и неколку директиви за родова еднаквост.

Една од основните задачи на овие тела за еднаквост е да обезбедат независна помош на жртвите на дискриминација при спроведувањето на нивните оплаки. На прашањето зошто не пријавиле дискриминација, најчестиот одговор на жртвите е дека тие мислат дека ништо нема да се промени ако го сторат тоа. Ова укажува на постоење предизвици за ефективност, независност и соодветност на човечките, финансиските и техничките ресурси на телата за еднаквост; овие се рефлектираат и во извештаите за земјата објавени во 2019 година од Европската комисија на Советот на Европа против расизмот и нетолеранцијата (ECRI) во рамките на својот петти циклус на набљудување.

Податоците за еднаквост се неопходни за информирање на политики за недискриминација засновани врз докази, следење на трендовите и проценка на спроведувањето на законодавството против дискриминација. Сепак, како што признава Групата на високо ниво на ЕУ за недискриминација, еднаквост и разновидност (HLG), земјите членки на ЕУ сè уште немаат координиран пристап кон прибирање и употреба на податоци за еднаквост.

HLG ги признава другите предизвици што се вообичаени за земјите членки. Тие вклучуваат нерамнотежа во однос на дискриминацијата и областите на живот за кои се собираат податоци, како и недоволна консултација со релевантните засегнати страни при дизајнирање и спроведување на собирањето податоци. Упатството за подобрување на прибирањето и користењето на податоците за еднаквоста што HLG ги донесе во 2018 година нуди конкретни насоки за решавање на овие предизвици на национално ниво.

Во 2019 година, Подгрупата на HLG за податоци за еднаквост, предводена од FRA, објави две дополнителни алатки. Комбиниумот на практики за податоци за еднаквост обезбедува инспирација за спроведување на упатствата во пракса. Алатката за дијагностичко мапирање може да се користи за да се идентификуваат празнини во податоците и како основа за развој на центар за податоци за еднаквост. Некои земји членки на ЕУ веќе ги применуваат упатствата и дополнителните алатки како основа за подобрувања. Иако упатствата се однесуваат на земјите членки, институциите и телата на ЕУ исто така можат да ги применуваат по аналогија за зајакнување на мониторингот на различностите.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 2.2

Земјите членки на ЕУ треба да се осигураат дека телата за еднаквост можат ефективно да ги исполнат задачите што им се дадени во законодавството за недискриминација на ЕУ. Ова значи дека телата за еднаквост се независни и доволно опремени. Притоа, земјите членки треба да посветат соодветно внимание на Препораката на Европската комисија за стандардите за телата за еднаквост, како и на ревидираната препорака за генерална политика бр. 2 на ECRI.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 2.3

Земјите членки на ЕУ треба да ги зајакнат напорите за координиран пристап кон собирање податоци за еднаквост со цел да користат податоци за еднаквост како основа за политики засновани врз докази во областа на еднаквоста и недискриминацијата. Тие треба да се потпрат на сеопфатен пакет на алатки за прибирање податоци, вклучувајќи истражувања и тестирања на дискриминација и да развијат стратегии за соодветно доловување ситуации во кои се вкрстуваат различни основи на дискриминација или дејствуваат во комбинација. Притоа, земјите членки на ЕУ треба да посветат соодветно внимание на Упатството за подобрување на прибирањето и користењето податоци за еднаквост донесено од Групата на високо ниво на ЕУ за недискриминација, еднаквост и разновидност. Тие исто така може да ја искористат алатката за мапирање и збирот од практики што ги надополнуваат. Институциите и телата на ЕУ треба да размислат за примена на овие упатства во рамките на нивните структури.

Годината исто така бележи зголемена употреба на тестирања за дискриминација за да се обезбедат објективни докази за дискриминација. Ова корисно надополнува други извори, како што се истражувања за искуства со дискриминација. Покрај тоа, голем број на земји членки на ЕУ посветуваа поголемо внимание на дискриминацијата што е резултат на комбинација или пресек на повеќе од една основа - повеќекратна и пресечна дискриминација.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 2.4

Земјите членки на ЕУ се охрабруваат да продолжат со усвојување и спроведување на специфични мерки за да се осигурат дека лезбежките, геј, бисексуалните, транс и интерсексуалните (LGBTI) лица можат целосно да ги уживаат своите основни права според законодавството на ЕУ и националните закони. Земјите членки треба да преземат мерки за решавање на штетното влијание на хомофобичните и трансфобичните изјави што ги прават јавните власти или службените лица. Земјите членки треба да ги разгледаат достапните докази за дискриминација, вклучувајќи ги и податоците за Анкетата II за LGBTI FRA, за да ги идентификуваат и соодветно да ги надминат празнините во заштитата. Особено, треба да се преземат мерки за да се обезбеди безбедност на младите LGBTI лица на училиште.

Во февруари 2019 година, Европскиот парламент ја повика Европската комисија да донесе нов стратешки документ за зајакнување на еднаквоста за LGBTI луѓето во наредните години. Тој ќе се надоврзе на списокот со активности на Комисијата за 2016-2019 година за унапредување на LGBTI еднаквоста. Во својата работна програма за 2020 година, Европската комисија вклучи посебна стратегија за да се обезбеди еднаквост на LGBTI луѓето ширум ЕУ.

Во 2019 година, основните права на LGBTI лицата напредуваа во неколку земји членки. Конкретно, истополовите парови добија повеќе права, а законите за антидискриминација се проширија за експлицитно да се покријат родовиот идентитет или сексуалните карактеристики.

Сепак, во некои земји членки, парламентите ги отфрлија предлог-законите насочени кон законско признавање на истополови парови. Во други земји, правото на недискриминација или слободата на собирање претрпе неуспех во однос на еднаквоста на LGBTI лицата.

Во 2019 година, FRA го спроведе своето второ истражување за LGBTI. Резултатите покажуваат дека LGBTI лицата продолжуваат да доживуваат дискриминација во многу области од животот.

На 18 декември, Европскиот парламент донесе резолуција за јавна дискриминација и говор на омраза против LGBTI луѓето. Резолуцијата ги опфаќа тековните загрижувачки трендови забележани низ ЕУ. Овие вклучуваат „напади врз социјалните центри на LGBTI во неколку земји членки, хомофобични изјави и говор на омраза насочени кон LGBTI луѓето, особено во контекст на избори; или правни инструменти што може да се применат за ограничување на медиумите, образованието и другите содржини на начин што неправилно ја ограничува слободата на изразување во однос на прашањата на LGBTI“.

3

РАСИЗАМ, КСЕНОФОБИЈА И ПОВРЗАНА НЕТОЛЕРАНЦИЈА

Деветнаесет години по усвојувањето на Директивата за расна еднаквост и 11 години по усвојувањето на Рамковната одлука за расизам и ксенофобија, неколку земји членки неправилно транспонирале и примениле релевантно законодавство на ЕУ. Европскиот суд за човекови права и националните судови поставија стандарди за границите на слободниот говор и поттикнување на омраза и говор на омраза. На ниво на ЕУ, 2019 година донесе одредени интервенции во однос на политиките поврзани со антисемитизмот, но само мал дел од нив се однесуваа на расизмот и ксенофобијата. Некои земји членки усвоија политики за подобро решавање на расизмот и за да ги охрабрат луѓето да пријават криминал од омраза, но проценката на нивното влијание останува тешка. Луѓето со малцинско потекло и мигрантите во ЕУ сè уште искусуваат вознемирување, насилство и етничка и расна дискриминација во различни области на животот, според наодите од истражувањето и анкетата. Истражувањата во голем број земји членки покажаа дека дискриминаторското етничко профилирање останало постојан предизвик во 2019 година.

Во членот 1 од Рамковната одлука за расизам и ксенофобија (2008/913/JHA) се дадени мерките што треба да ги преземат земјите членки за да го казнат намерното расистичко и ксенофобично однесување. Членот 4 исто така бара од судовите да ја сметаат пристрасноста како отежнувачка околност или да ја земат предвид при утврдувањето на казните изречени на сторителите. Воведната напомена бр. 63 од Директивата за права на жртвите (2012/29/EU) потврдува дека, за да се охрабри и олесни известувањето за кривични дела, практичарите треба да бидат обучени и да се воспостават мерки за да се овозможи известување од трети лица. Спроведувањето на законодавството на ЕУ подразбира да се обезбеди жртвите и сведоците да можат да пријават злосторство од омраза и полицијата да ги идентификува жртвите на криминал од омраза и да ја сними расистичката мотивација за време на известувањето.

Според извештаите на меѓународните тела за набљудување и граѓанските организации, до 2019 година, неколку земји членки не ги транспонирале целосно и правилно одредбите на Рамковната одлука. Европскиот суд за човекови права и националните судови поставија ограничувања за користење на слободен говор за да се оправда непријателскиот говор и поттикнувањето на омраза. Некои земји членки усвоија насоки за чинителите во системот на кривична правда кои се однесуваат на истрага и гонење на криминал од омраза. Голем број од нив се осврнаа на недоволно известување преку известување од трети лица и ангажман во заедницата. Сепак, истражувањата на FRA и други студии покажуваат дека криминалот од омраза останува непријавен и нерегистриран, а националното собирање податоци за криминал од омраза е недоволно.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 3.1

Земјите членки на ЕУ треба целосно и правилно да ги транспонираат и применуваат одредбите од Рамковната одлука за борба против расизмот и ксенофобијата. Покрај тоа, тие треба да ги преземат потребните мерки за криминализирање на кривично дело кое се заснова на предрасуди (криминал од омраза), третирајќи ја расистичката и ксенофобичната мотивација како отежнувачка околност.

Земјите членки на ЕУ треба да воспостават мерки што поттикнуваат пријавување на криминал од омраза и го олеснуваат насочувањето на жртвата кон услуги за поддршка. Покрај тоа, тие треба да се погрижат секое наводно кривично дело од омраза да биде ефикасно евидентирано, истражено, гонето и судено. Ова треба да се направи во согласност со важечкиот национален, ЕУ, европски и меѓународен закон за човекови права.

Земјите членки на ЕУ треба да вложат дополнителни напори за систематско евидентирање на податоците за криминалот од омраза, нивно собирање и објавување на годишно ниво. Податоците треба да се поделат барем според пристрасност, видот на криминалот и полот и возраста на жртвата(ите) и сторителот(ите), за да може да се развијат ефективни правни реакции и политики засновани врз докази во врска со оваа појава. Сите податоци треба да се соберат во согласност со националните правни рамки и законодавството на ЕУ за заштита на податоците.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 3.2

Земјите членки на ЕУ треба значително да ја подобрат ефективност на нивните мерки и институционалните аранжмани за спроведување на законодавството на ЕУ и националното законодавство за антидискриминација. Особено, земјите членки треба да се погрижат санкциите да бидат доволно ефикасни, сразмерни и обесхрабрувачки. Ова може да ги намали бариерите со кои се соочуваат етничките малцинства и мигрантите кога се обидуваат да пристапат до образование, вработување и услуги, вклучително и домување.

За борба против потенцијалните предрасуди кон лицата кои припаѓаат на малцинските етнички групи и со цел да се обезбеди еднаков пристап и учество на пазарот на трудот, мерките може да вклучуваат различни елементи. Тие вклучуваат воведување политика за вработување без да се вклучи името на лицето во неговата биографија (анг. name-blind recruitment); следење на дискриминаторските практики; подигање на свеста и обука за несвесни предрасуди; поддршка на работодавците и социјалните партнери во борбата против дискриминацијата и пречките за учество на пазарот на трудот; и обезбедување обука против дискриминација на работодавците во приватни компании и јавни услуги.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 3.3

Земјите членки на ЕУ треба да развијат специфични, практични и готови насоки за употреба за да се осигураат дека полициските службеници не вршат дискриминаторско етничко профилирање при извршувањето на своите должности. Таквите упатства треба да бидат издадени од органите за спроведување на законот и да бидат вклучени во стандардните оперативни процедури на полицијата, како и во правилата на однесување за полициските службеници. Земјите членки треба систематски да ги проследуваат таквите упатства до службениците за спроведување на законот во првата линија.

Членот 21 од Повелбата за основни права забранува каква било дискриминација врз основа на етничко потекло и раса. Слично на тоа, членот 3 од Директивата за расна еднаквост (2000/43/ЕЦ) забранува каква било дискриминација врз основа на етничко или расно потекло во пристапот до образование; вработување; услуги, вклучително и домување; и социјална заштита, вклучително и здравствена заштита. Извештаите на Европската комисија и на меѓународните тела за мониторинг на човековите права покажуваат дека земјите членки треба да вложат повеќе напори за правилно спроведување на одредбите на Директивата. Членовите на малцинските етнички групи, вклучително и мигрантите, продолжуваат да се соочуваат со дискриминација низ ЕУ во сите области на животот, како што покажуваат резултатите од истражувањето на FRA и други истражувања – најчесто кога бараат вработување и домување.

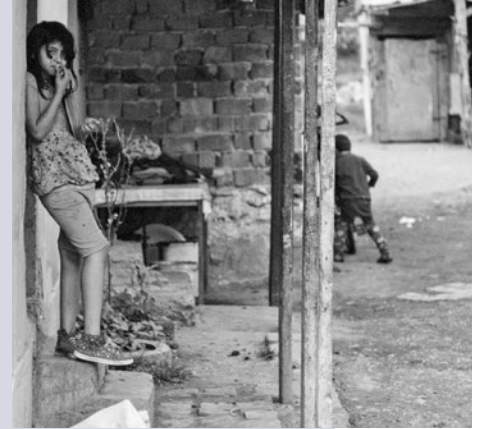

Истражувањата во голем број земји членки покажуваат дека има настани кои вклучуваат дискриминаторско етничко профилирање од страна на полицијата. Ваквото профилирање може да ја поткопа довербата во спроведувањето на законот. Исто така, тоа е во спротивност со принципите на Меѓународната конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација (ICERD) и други меѓународни стандарди, вклучително и оние отелотворени во ECHR и сродната јурисдикција на ECtHR, како и Повелбата за основни права на ЕУ и Директивата за расна еднаквост.

4

ЕДНАКВОСТ И ИНКЛУЗИЈА НА РОМИТЕ

Во 2019 година се навршија 10 години откако Советот на ЕУ усвои Заклучоци за инклузија на Ромите, подготвени на првиот состанок на Платформата на ЕУ за инклузија на Ромите. Документот содржи 10 основни принципи за инклузија на Ромите. Принципот 4 повикува сите политики за инклузија на Ромите „да ги вметнат Ромите во главните текови на општеството (образовни институции, работни места и домување)“ и да го надминат „делумно или целосно, сегрегирани образовани или домување“ таму каде што сè уште постои. Но, се чини дека десетгодишните напори на меѓународно, национално и локално ниво, како и на ниво на ЕУ, резултираа во малку опипливи промени, што е потврдено во анкетите и извештаите на FRA и Извештајот на Европската комисија од 2019 година за спроведување на националните стратегии за интеграција на Ромите. Многу Роми продолжуваат да живеат во сегрегација. Тие се соочуваат со непријателство од соседите не-Роми и немаат доверба во локалната и националната политика што не успева да преземе ефективни чекори за решавање на антициганизмот.

Упатството на Европската комисија за земјите членки за употреба на европски структурни и инвестициски фондови во справувањето со образовната и просторната сегрегација, бара во сите операции за домување и образование, принципот на десегрегација да се смета како прва опција. Во забелешката е експлицитно истакнато дека треба да се избегне изградба на нови образовни објекти во просторно сегрегирани населби.

Од последното истражување на FRA во 2016 година, постојат малку докази за напредок во справувањето со сегрегацијата во образованието. Учениците Роми и натаму се сместуваат во одделни класови или училишта, а во некои случаи и во одделни специјални училишта, и покрај постоењето на алатки, упатства и прирачници за образовна десегрегација што ги изработија експерти и граѓански организации.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 4.1

Земјите членки на ЕУ треба да ги зајакнат своите заложби за елиминација на сегрегацијата во училиштата, како што се бара со Директивата за расна еднаквост, за да спречат дискриминација врз основа на расно или етничко потекло и да се борат против антициганизмот. Притоа, земјите членки би можеле да размислат за употреба на различни методи. На пример, тие би можеле да ги разгледаат областите каде што има училишта и да ги транспортираат учениците Роми за да се избегне нивната концентрација во одредени училишта, а истовремено да им се обезбеди неопходна поддршка на учениците Роми за подобрување на нивните образовни резултати и унапредување на нивната интеграција во редовните часови.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 4.2

Земјите членки на ЕУ треба да ги зајакнат деловите кои се однесуваат на домување во нивните национални стратегии за интеграција на Ромите или во интегрираните политики, со цел да се осигураат дека сите Роми живеат во несегрегирано домување со соодветен стандард. Во овој поглед, земјите членки би можеле да размислат за приспособување на нивните национални реформски програми во Европскиот семестар за да вклучат мерки за решавање на сериозното лишување од домување кај Ромите. Покрај тоа, земјите членки на ЕУ треба да обезбедат ефикасно користење на европските структурни и инвестициски фондови за да се справат со сегрегацијата во домувањето и да го подобрат пристапот до соодветно домување.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 4.3

Земјите членки на ЕУ треба да ги подобрат своите методологии за собирање податоци и алатките што се користат за да се следи напредокот во инклузијата на Ромите, за да можат да соберат податоци за еднаквост во клучните тематски области опфатени со Препораката на Советот од 2013 година за ефективни мерки за интеграција на Ромите во земјите членки. Податоците треба да овозможат ефикасно следење на заложбите за десегрегација на национално и локално ниво, целосно во согласност со прописите за заштита на личните податоци.

Член 34 од Повелбата го признава и го почитува правото на социјална и станбена помош за да се обезбеди пристапна егзистенција за сите оние кои немаат доволно ресурси, во согласност со правилата утврдени со законот на ЕУ и националното законодавство за борба против социјалната исклученост и сиромаштијата. Покрај тоа, меѓународните инструменти за човекови права, како Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права и Европската социјална повелба (ревидирана), бараат од државите да обезбедат соодветно домување за секого.

И покрај тоа, многу Роми продолжуваат да живеат во сегрегирани услови, кои честопати се многу лоши. Кога Ромите живеат во куќи или бараки без градежни дозволи, некои локални власти ги протеруваат без да ги почитуваат заштитните мерки според меѓународното право за човекови права и ги оставаат бездомници.

Сегрегацијата заради етничко потекло го крши член 21 од Повелбата на ЕУ за основни права за недискриминација, како и член 3 за еднакви можности и член 19 за домување од Европскиот столб на социјални права.

Мерките што се однесуваат на сегрегацијата треба да се засноваат на податоците распределени според етничкото потекло. Таквите податоци во моментов недостасуваат во повеќето земји членки на ЕУ. Некои земји членки не се подготвени да соберат податоци или да ја прифатат потребата за собирање податоци базирани на етничкото потекло. Таквите податоци ќе бидат неопходни за следење на предложените услови за овозможување, кои се применливи за ERDF, ESF+ и Фондот за кохезија. Еден од критериумите за исполнување на условот 4, „Посоцијална Европа со спроведување на Европскиот столб на социјални права“, бара Националните стратегии за интеграција на Ромите да вклучуваат мерки за спречување и елиминација на сегрегацијата.

5

АЗИЛ, ВИЗИ, МИГРАЦИЈА, ГРАНИЦИ И ИНТЕГРАЦИЈА

Почитувањето на основните права на границите остана еден од најголемите предизвици за човековите права во ЕУ. Имаше смртни случаи на море, закани против хуманитарни бродови за спасување и тврдења за насилство и неформални притисоци. Во неколку земји членки, барателите на азил продолжија да се соочуваат со пренатрупаност и бездомништво. Првиот петгодишен циклус на оценките на Шенген утврди празнини во основните права во политиките за враќање, но помалку во граничното управување. ЕУ усвои законодавство со кое се обезбедува правна основа за воспоставување интероперабилност на своите големи системи за информатичка технологија. Инструментите што ги регулираат овие системи обезбедуваат заштитни мерки, но нивната ефикасност зависи од начинот на нивното спроведување. Во меѓувреме, се зголеми задржувањето на деца-мигранти. Децата без придружба кои полнат 18 години, сè уште се соочуваат со јазови во правата и услугите, поткопувајќи ја нивната социјална инклузија.

Почитувањето на основните права на границите останува еден од најголемите предизвици во ЕУ. Во 2019 година, тврдењата за насилство и неформални притисоци продолжија. Во меѓувреме, луѓе умираа на море додека се обидуваа да стигнат до ЕУ, а хуманитарните чамци за спасување се соочија со закани. Доцнењата во истоварањето на брег ги ставаат во опасност безбедноста и физичкиот интегритет на мигрантите и бегалците спасени на море. Подобрените овластувања на ЕУ на границите носат поголема одговорност во однос на основните права. Законодавството на ЕУ го опреми Фронтекс со разни внатрешни алатки за заштита на основните права.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 5.1

Земјите членки на ЕУ треба да ги зајакнат своите превентивни мерки против какво и да е малтретирање од страна на органите за спроведување на законот. Тие исто така треба ефикасно да ги испитаат сите веродостојни наводи за присилно враќање назад и насилство од страна на органите за спроведување на законот на границите, особено од оние што се составени од законски национални тела за човекови права. Тие треба да соработуваат со релевантни меѓународни организации и трети земји за да обезбедат безбедно, брзо и предвидливо истоварање на мигрантите и бегалците спасени на море, на начин што е во согласност со принципот на не-враќање (non-refoulement). Европската агенција за гранична и крајбрежна стража треба да обезбеди ефикасно спроведување на сите одредби за основните права вклучени во нејзината нова регулатива.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 5.2

За да го унапреди правото на детето на заштита и грижа според меѓународното и законодавството на ЕУ, ЕУ и нејзините земји членки треба да развијат кредибилни и ефикасни системи во кои нема да биде потребно да се задржуваат деца за азил или за враќање назад. Ова е така, без оглед на тоа дали децата се сами во ЕУ или со нивните семејства.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 5.3

Во шенгенската проценка, Европската комисија треба да посвети поголем фокус на заштитата на основните права, вклучени во Шенгенскиот граничен кодекс, вклучително и придржување кон принципот на не-враќање (non-refoulement).

МИСЛЕЊЕ НА FRA 5.4

Европската комисија треба целосно да ја искористи стручноста на специјализираните тела за човекови права и агенции на национално ниво и на ниво на ЕУ при операционализацијата на големи ИТ системи и при проценка на нивното влијание врз основните права.

ЕУ и нејзините земји членки треба да изградат силни одредби за основните права во сите технички спецификации за работа на големи ИТ системи и нивна интероперабилност, особено во однос на барањата за заштита на податоци и недискриминација. Со тоа ќе се осигури дека индустријата што обезбедува вакви системи посветува внимание на потребата за усогласување со релевантните меѓународни и законски одредби на ЕУ. Можните мерки може да вклучуваат обврзувачки услов да се вклучат експерти за заштита на податоците и специјалисти за човекови права во тимовите кои работат на развојот на технологијата, со цел да се обезбеди усогласеност на основните права.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 5.5

Во новиот Акционен план за интеграција и инклузија предвиден за 2020 година, Европската комисија треба да ја потенцира потребата да се продолжи со поддршка на децата без придружба во нивната транзиција кон зрелост. Исто така, треба да ги охрабри земјите членки на ЕУ целосно да ги искористат можностите што ги нудат националните закони.

Иако правото на ЕУ не забранува административно задржување на деца во миграциски контекст, постојат строги услови што произлегуваат од Повелбата и судската пракса на Европскиот суд за човекови права (ECtHR). Детето кое аплицира за азил или кое е во постапка за враќање, може да биде лишено од слобода само како исклучителна последна мерка. Сепак, во пракса, задржувањето на деца-мигранти честопати не е исклучителна мерка во ЕУ.

Механизмот за проценка и мониторинг на Шенген служи за следење на спроведувањето на Шенгенското законодавство, тело на законодавството на ЕУ донесено за да го надомести отсуството на контроли на внатрешните граници. Првиот петгодишен циклус на проценките на Шенген идентификуваше празнини во заштитата на основните права во политиките за враќање, а помалку во граничното управување.

Во областа на слободата, безбедноста и правдата, ЕУ има воспоставено три големи ИТ системи и има усвоено закон за воспоставување на уште три. Ваквите ИТ системи помагаат во управувањето со миграцијата, азилот, границите и полициската соработка и, на крај, служат за зајакнување на внатрешната безбедност. ЕУ ги направи своите големи ИТ системи интероперабилни и вклучи релевантна заштита на основните права. Сепак, системите треба да ги применат овие заштитни мерки во пракса. Според регулативите за интероперабилност, Комисијата треба да го процени влијанието на интероперабилноста врз основните права и правото на недискриминација.

Кога децата без придружба ќе наполнат 18 години, тие се соочуваат со празнини во правата и услугите. Ова го поткопува нивниот пат кон социјална инклузија. Многу земји членки на ЕУ имаат аранжмани за насочена поддршка на таквите лица дури и откако ќе наполнат 18 години. Сепак, во пракса, многу малку деца имаат корист од таквата поддршка.

6

ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО, ПРИВАТНОСТ И ЗАШТИТА НА ПОДАТОЦИ

2019-тата година беше прва целосна година во која се применуваше Општата регулатива за заштита на податоците (GDPR). Со обновен и проширен мандат, надзорните органи за заштита на податоци го водеа процесот на спроведување низ ЕУ. Тие се соочија со тежок и постојан пораст на обемот на работа. Граѓанските организации специјализирани за заштита на податоците се покажаа силни сојузници во спроведувањето на GDPR. Паралелно, постојаната употреба на нови технологии, како што е вештачката интелигенција и технологијата за препознавање лице, продолжи да создава предизвици во основните права, вклучително и во однос на приватноста и заштитата на податоците. Како и претходните години, злоупотребата на личните податоци и новите технологии ги загрозија и основните права и демократските процеси. Проблемите со нелегална интернет-содржина и дезинформации продолжија, што ги поттикнува националните и меѓународните засегнати страни да ги преиспитаат правните и техничките начини за нивно ефикасно решавање.

Од стапувањето на сила на Општата регулатива за заштита на податоците, обемот на работа на надзорните органи за заштита на податоците е без преседан. Бројот на истраги и поплаки е двојно зголемен во повеќето земји членки на ЕУ. Контактите со јавни и приватни субјекти кои обработуваат лични податоци понекогаш се дури и трипати побројни. Паралелно, надзорните органи мораа да организираат активности за подигнување на свеста и обуки, објаснувајќи ги условите за заштита на податоците како на поединците така и на професионалците за заштита на податоците.

Во 2019 година, финансиските и човечките ресурси се збогатија со голем број надзорни органи за заштита на податоците, но неколкумина од тие супервизори истакнаа дека сè уште не се во доволен број за да се справат со обемот на работа. Ова на крајот може да го загрози исполнувањето на обврските на органите.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 6.1

Земјите членки на ЕУ треба да се погрижат националните надзорни органи за заштита на податоците да добиваат доволно ресурси за да можат ефективно да ги извршуваат своите обврски. Земјите членки на ЕУ треба да поддржат независни и објективни прегледи на обемот на работа на националните надзорни органи за заштита на податоците за да проценат дали тековните буџети и човечките ресурси им дозволуваат да се справат со нивните обврски и задачи.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 6.2

Земјите членки на ЕУ треба да обезбедат соодветно финансирање на квалификувани граѓански организации како клучни чинители во примената и спроведувањето на правилата за заштита на податоците. Земјите членки на ЕУ се силно охрабрени да ја искористат воведната клаузула во член 80 (2) од GDPR во националните закони, со што ќе им овозможат на квалификуваните граѓански организации да поднесат жалби за повреда на заштитата на податоците независно од мандатот на субјектот на податоците.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 6.3

Законодавците на ЕУ и националните законодавци треба да се погрижат идните и тековните регулаторни рамки на ЕУ и подготвителните законодавни активности да се осврнуваат на и да промовираат транспарентни и темелни проценки на влијанието врз основните права, секогаш кога се користат AI технологии. За да се надолжни ова, надзорот врз независните надзорни тела е од суштинско значење за да се гарантира одговорност, доверба и правичност.

Правната и техничката експертиза на квалификувани граѓански организации е од суштинско значење за примената на правата за заштита на податоци и приватност. Правото – утврдено со член 80 (1) од GDPR – за субјектите на податоци да овластат непрофитен орган, организација или здружение да ги застапува е добредојден чекор. Сепак, малку земји членки го искористија член 80 (2), кој им дозволува на земјите членки да им дозволат на таквите тела да започнат правни постапки без мандат од субјектите на податоци.

Обемот на истраги и поплаки пред граѓанските организации е значително зголемен уште од стапувањето во сила на GDPR, исто како и обемот на надзорните органи. Сепак, тие се соочуваат со дополнителни предизвици, бидејќи нивните ресурси се оскудни. Покрај тоа, тешко е да се добијат докази за потенцијални прекршувања на основните права, со оглед на вклучената техничка сложеност.

Во трката за иновации и развој на алатки за вештачка интелигенција (AI), ЕУ се обидува да го води овој процес. Голем број на земји членки на ЕУ кои вклучуваат AI во безбедносните и социо-економските сектори се соочија со големи предизвици при обидот да ја направат технологијата транспарентна. И покрај тековните заложби за подигнување на свеста за етичката употреба на AI, Европејците не се свесни за импликациите врз основните права, како на пример, врз правото на приватност или недискриминација и како точно се користи AI технологијата. На пример, предизвик е да се докаже дека дискриминацијата се случила кога автоматското донесување одлуки користи комплексни алгоритми. Понатаму, профилирањето преку автоматска обработка на податоци може потенцијално да доведе до социјална исклученост, што земјите членки го сметаат за голем општествен ризик. Неколку судски случаи веќе формираат и промовираат промени во креирањето на политиките и законодавните процеси. Сè уште не е утврдено како да се заштитат основните права и да се следи усогласеност пред да настанат вистински прекршувања.

Пет години откако Судот за правда на Европската унија (СЈЕУ) ја поништи Директивата за задржување на податоците (2006/24/ЕС), имаше мал напредок на ниво на ЕУ и на ниво на земја членка во однос на приспособувањето постојните правила со барањата утврдени во правото на СЈЕУ. Повеќето заложби од страна на земјите членки се фокусираат на барањата надлежните органи за спроведување на законот да имаат легален пристап до податоците што давателите на услуги ги задржуваат. Сепак, со неколку исклучоци, повеќето земји членки имаат залувано општа шема за задржување податоци што ги опфаќа сите претплатници и регистрирани корисници, сите средства за електронска комуникација и сите податоци за сообраќајот и не предвидува никаква диференцијација, ограничување или исклучок во зависност од целта. Националните судови бараат дополнително разјаснување од СЈЕУ за критериумите утврдени во претходните случаи, а голем број прелиминарни пресуди за тоа се во очекување.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 6.4

Земјите членки на ЕУ треба да ги разгледаат националните правила за задржување на податоците од давателите на услуги со цел да ги усогласат со барањата на судската пракса на Судот на правдата на Европската унија.

7

ПРАВА НА ДЕТЕТО

Триесет години по усвојувањето на Конвенцијата на UN за правата на детето, во 2019 година беа донесени нови развојни политики на ниво на ЕУ. Новата Европска комисија се обврза да донесе нова сеопфатна стратегија за правата на децата. Нејзините приоритети вклучуваат воспоставување на Гаранција за деца на ЕУ. Ова е важно затоа што, и покрај малото подобрување, речиси едно од четири деца во Европа е во ризик од сиромаштија или социјална исклученост. Ризикот е најголем за децата со мигрантско потекло или со помалку образовани родители. До јуни 2019 година, земјите членки требаше да ја вклучат Директивата за процесни заштитни мерки во националното законодавство, за деца кои се осомничени или обвинети во кривични постапки. Сепак, неколку земји членки сè уште ги менуваа своите национални закони во текот на целата година. Европската комисија започна прекршочни постапки против седум земји членки заради недоволно известување. Крајниот рок за вклучување на Директивата за аудиовизуелни медиумски услуги во националното законодавство, чија цел е зајакнување на безбедноста на Интернет, е 2020 година. Во тој поглед, имаше мал напредок. Во меѓувреме, иако сексуалната злоупотреба преку Интернет беше во пораст, Европската комисија мораше да започне прекршочни постапки против 23 земји членки затоа што не ја имплементирале Директивата за сексуална злоупотреба.

Речиси едно од четири деца во ЕУ продолжуваат да живеат под ризик од сиромаштија или социјална исклученост. Ова предизвикува загриженост според член 24 од Повелбата за основни права на ЕУ, кој предвидува дека „Децата имаат право на таква заштита и грижа, како што е неопходно за нивната благосостојба“, и Европскиот столб на социјални права, кој го утврдува правото на децата да бидат заштитени од сиромаштија. Во 2019 година, Европскиот парламент и Европската комисија изразија силна политичка посветеност во борбата против детската сиромаштија и воспоставувањето на Гаранција за деца на ЕУ. За да се оствари гаранцијата, оваа силна политичка заложба од сите институции на ЕУ, вклучително и Советот на ЕУ и земјите членки, треба да продолжи.

Гаранцијата за деца на ЕУ се очекува да обезбеди дека секое дете кое живее во сиромаштија, особено оние во ранливи ситуации, има пристап до соодветна исхрана, пристojно домување и бесплатна здравствена заштита, образование и претшколско образование и грижа. Ова ќе придонесе за исполнување на законските заложби на ЕУ и на земјите членки во областа на правата на детето. Исто така, тоа би помогнало во спроведувањето на најголемата заложба од Агендата за одржлив развој 2030 никој да не биде изоставен.

Европскиот парламент ја истакна важноста на соодветно финансирање на ниво на ЕУ и на национално ниво за поддршка на идната Гаранција за деца. Тој предложи земјите членки да издвојат најмалку 5,9 милијарди евра од Европскиот социјален фонд плус за програмскиот период 2021-2027 година за поддршка на Гаранцијата за деца.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 7.1

Законодавството на ЕУ треба да обезбеди дека идната Гаранција за деца на ЕУ ќе биде соодветно искористена преку фондовите на ЕУ и ќе стане специфичен приоритет за инвестирање за програмскиот период 2021-2027 година. Институциите на ЕУ треба да размислат за усвојување на препорака за Гаранцијата за деца на ЕУ, за да се обезбедат потребните упатства за нејзино ефикасно спроведување. Ова треба да содржи патоказ и конкретни мерки во врска со законски и политички обврски. Европскиот семестар треба да ги прегледа редовните извештаи за напредокот во однос на таа препорака и да внесува релевантни информации во препораките за секоја земја, особено затоа што фондовите на ЕУ ќе се користат за поддршка на спроведувањето.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 7.2

Земјите членки на ЕУ треба да ја транспонираат Директивата за процесни заштитни мерки за да обезбедат ефективна примена на процесни заштитни мерки за деца кои се осомничени или обвинети во кривична постапка. Тие треба да го олеснат нејзиното спроведување така што ќе им помогнат помош на правните практичари вклучени во кривични постапки преку професионално насочување и обука. Европската комисија би можела дополнително да ги поддржува земјите членки на ЕУ – на пример, преку обезбедување на понатамошно насочување во законодавството и со олеснување на размената на практични искуства меѓу земјите членки. Земјите членки на ЕУ и Европската комисија треба да ги проценат и да ги разгледаат сопствените искуства на децата и перспективите за тоа колку ефикасно се спроведуваат процесните заштитни мерки.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 7.3

Земјите членки на ЕУ, во соработка со давателите на услуги и релевантните чинители на граѓанското општество, треба да идентификуваат и развијат соодветни мерки за да обезбедат јасни информации за примената на GDPR за деца за да ја балансираат должноста да ги заштитат децата со потребата да им овозможат на децата пристап до Интернет. За да се обезбеди заштита на децата, Европската комисија треба да потпомогне договор меѓу земјите членки и давателите на услуги за стандардни алатки за верификација на возраста.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 7.4

Земјите членки на ЕУ треба да иницираат или да продолжат со процесот на транспонирање на Директивата за аудиовизуелни медиумски услуги. Тие треба да го сторат тоа во блиска консултација со давателите на услуги и релевантните чинители на граѓанското општество. Тие исто така треба да посветат особено внимание на решавање на проблемот со сексуална злоупотреба на деца преку Интернет, особено споделување на детска порнографија, како што се бара во членот 28б од Директивата.

Земјите членки на ЕУ треба да вложат максимални напори за правилно транспонирање на Директивата за сексуална злоупотреба и да обезбедат законодавство и соодветни мерки и политики. Тие треба да имаат за цел успешно да ги спречат кривичните дела како сексуална злоупотреба, да ги заштитат жртвите на начин што одговара на возраста и да ги гонат сторителите за каква било сторена форма на сексуална злоупотреба преку Интернет.

Земјите членки на ЕУ мораа да ја вклучат Директивата за процесни заштитни мерки (22016/800/EU) во националното законодавство до 11 јуни 2019 година. Директивата гарантира процесни заштитни мерки за деца кои се осомничени или обвинети лица во кривична постапка. Таа го вклучува правото на одбрана и презумпција на невиност, како што е утврдено во член 48 од Повелбата за основни права на ЕУ, како и најдобрите интереси на детето во прв план, како што е утврдено во член 24 од Повелбата. Во нејзината преамбула се повикува на разгледување на Упатствата на Советот на Европа за правда во корист на децата.

Сепак, до крајниот рок, само 13 земји членки известиле за целосно вклучување. Европската комисија започна прекршочни постапки против седум земји членки заради неизвествување.

Член 24 од Повелбата за основни права на ЕУ го прогласува правото на децата да бидат заштитени и да бидат сослушани. Овие права честопати се во ризик во светот на интернетот.

GDPR прецизира дека, за деца под 16 години, носителот на родителска одговорност дава согласност за или овластува обработка на нивните лични податоци во однос на услугите на информатичко општество кои им се нудат директно на децата. Сепак, земјите членки може да обезбедат помала возраст за согласност, сè додека не е под 13 години. Земјите членки имаат поставено различни возрастни граници, од 13 до 16 години. Експертската група од повеќе чинители на Европската комисија за примена на GDPR забележа дека постои недостаток на насоки во однос на возрастните граници за согласност и средства за верификација на возраста.

Вклучувањето на ревидираната Директива за аудиовизуелни медиумски услуги (Директива (ЕУ) 2018/1808) во националното законодавство, што треба да се случи во септември 2020 година, забележа мал напредок. Директивата го регулира пристапот на децата до сите аудиовизуелни медиуми, вклучително, на пример, платформи за споделување видео, како што се YouTube или Instagram. Исто така, бара од земјите членки да преземат соодветни мерки против детската порнографија.

Во меѓувреме, сексуалната злоупотреба на деца преку Интернет е во пораст. Во 2019 година, Европската комисија покренала прекршочни постапки против 23 земји членки на ЕУ заради неспроведување на Директивата за сексуална злоупотреба (2011/93/EU).

8

ПРИСТАП ДО ПРАВДА

Во 2019 година, Институциите на ЕУ вложија напори да го подобрат пристапот на жртвите до компензација и правда. Советот на ЕУ повика на нова стратегија за правата на жртвите. Ова потврдува дека постојат правни дупки во заштитата на жртвите и ја сигнализираат заложбата на земјите членки да ги спроведуваат правата на жртвите. Советот ги повика FRA и другите агенции на ЕУ да ги поддржат земјите членки во овие напори. Некои земји членки продолжија да се спротивставуваат на Истанбулската конвенција во 2019 година. Ова предизвика особено силна реакција на Европскиот парламент. Тој побара од Судот на правдата на Европската унија да се осврне на различните аспекти на соодветната правна основа за пристапување на ЕУ кон Конвенцијата. Во меѓувреме, предизвиците за независноста на судовите продолжија. Тие ја истакнаа потребата за поефикасно координирани напори за да се поддржи владеењето на правото. Европската комисија издаде план за акција, предлагајќи го таканаречениот „циклус на владеење на правото“.

Речиси половина од земјите членки на ЕУ усвоија или кај нив стапи на сила законодавство за подобро спроведување на Директивата за правата на жртвите (2012/29/EU) во 2019 година. Сепак, немаше забележителен развој на правата на жртвите да учествуваат во постапките.

Неколку земји членки за прв пат затворија голем јаз во гарантирањето на правата на жртвите, обезбедувајќи услуги за поддршка на жртвите за сите категории на жртви на криминал. Другите земји членки презедоа чекори за заштита на жртвите за време на постапките и спречување на секундарна виктимизација.

Советот на ЕУ усвои заклучоци за правата на жртвите на 3 декември 2019 година. Тие користат, делумно, докази од извештаите на FRA за 2019 година за правда за жртвите на насилан криминал. Во заклучоците се потврдува дека се потребни мерки за подобрување на пристапот на жртвите до правда и компензација. Тие, исто така, ја повикуваат Европската комисија да подготви стратегија на ЕУ за 2020-2024 година за иднината на правата на жртвите.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 8.1

Земјите членки на ЕУ се охрабруваат да ги продолжат своите напори за ефикасно спроведување на правата на жртвите во пракса. Тие треба да посветат особено внимание на воведување мерки со коишто ќе се обезбеди жртвите да имаат пристап до компензација за време на кривичната постапка и да добиваат соодветна компензација како жртви на насилно дело за штетата што ја претрпеле заради делото. Земјите членки на ЕУ исто така треба да ги засилат своите напори за да обезбедат жртвите да имаат соодветна улога во соодветните судски постапки.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 8.2

ЕУ и сите земји членки на ЕУ кои сè уште не го сториле тоа, се охрабруваат да ја ратификуваат Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство (Истанбулска конвенција). FRA ги охрабрува земјите членки да ги решат празнините во националното законодавство во врска со заштитата на жените кои се жртви на насилство.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 8.3

Се охрабруваат ЕУ и нејзините земји членки да ги зајакнат своите напори и соработка за одржување и зајакнување на независноста на судиите, што е суштинска компонента на владеењето на правото. Напорите во врска со новиот предлог за „циклус на владеење на правото“ може да вклучуваат подобри насоки за земјите членки на ЕУ да ги препознаат и да ги надминат сите можни проблеми поврзани со владеењето на правото. Покрај тоа, засегнатите земји членки на ЕУ треба да преземат брза акција во целост да ги почитуваат релевантните пресуди на Судот на правдата на Европската унија и да постапуваат по препораки, како што се оние што ги издава Европската комисија во својата постапка за владеење на правото.

Ирска ја ратификуваше Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилство врз жени и семејно насилство (Истанбулска конвенција) во 2019 година, со што вкупниот број на земји членки на ЕУ кои ја ратификуваа Конвенцијата изнесуваше 21 до крајот на 2019 година. Неколку земји членки презедоа мерки за криминализирање на сите неконсензуални сексуални чинови, како што е утврдено во член 36 од Истанбулската конвенција, наместо да ги ограничуваат кривичните дела, како што е силувањето, во ситуации кои вклучуваат сила или физичко насилство.

ЕУ се обидувахе да обезбеди ратификација на Конвенцијата и од ЕУ и од сите земји членки, и покрај гласното спротивставување на Конвенцијата од страна на некои земји членки што ја потпишале.

Независното судство е камен-темелник на владеењето на правото и пристапот до правда (види член 19 од TEU, член 67 (4) од TFEU и член 47 од Повелбата за основни права на ЕУ). Предизвиците во областа на правдата се зголемија во неколку земји членки, особено во врска со независноста на судството. Ова ја натера Европската комисија да издаде план за активности за зајакнување на владеењето на правото. Таа го предложи „циклусот на владеење на правото“. Ова ќе ги вклучи и Европскиот парламент и Советот на ЕУ и ќе важи за сите земји членки на ЕУ, фокусирајќи се особено на оние земји каде што се утврдени ризици.

9

РАЗВОЈ ВО ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ПРАВАТА НА ЛИЦАТА СО ПОПРЕЧЕНОСТ

Една деценија по усвојувањето на Одлуката за заклучокот на Советот, во ноември 2009 година, од страна на Европската заедница, во врска со Конвенцијата на UN за правата на лицата со попреченост (CRPD), во 2019-тата година беа забележани неколку големи настани. Тие ќе ја обликуваат втората деценија од спроведувањето на Конвенцијата од страна на ЕУ и нејзините земји членки. Беше назначен првиот досега европски комесар за еднаквост, кој е надлежен за спроведување на CRPD. Донесен е Европскиот акт за пристапност, со кој се воведоа вообичаени барања за пристапност за избрани производи и услуги. Европскиот парламент и Советот на ЕУ постигнаа прелиминарен договор за јазик за попреченост и пристапност во однос на европските структурни и инвестициски фондови. Започна евалуацијата на стратегијата за попреченост 2010-2020 година. Ова ќе биде основа на идната стратегија за попреченост на ЕУ. Во меѓувреме, земјите членки презедоа чекори за да обезбедат инклузивно образование и еднакво вработување за лицата со попреченост. Голем број на земји членки презедоа акција за обезбедување на изградена средина достапна за сите. Промените во националните изборни закони им овозможуја на лицата со попреченост значително повеќе можности да учествуваат на европските избори, иако пристапноста останува проблем.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 9.1

Стратегијата за попреченост на ЕУ за периодот по 2020 година треба да ги опфати сите препораки кои произлегуваат од заклучните забелешки на Комитетот за CRPD, усвоени во 2015 година.

Поконкретно, Стратегијата за попреченост на ЕУ за периодот по 2020 година треба да обезбеди:

- Одредбите на CRPD да бидат вклучени во сите релевантни области на правото на ЕУ, политиките и програмите, вклучително и употребата на нови технологии;
- лицата со попреченост, нивните репрезентативни организации и релевантните граѓански организации да бидат соодветно вклучени во спроведувањето и следењето на новата стратегија;
- да бидат назначени правилно координирани фокусни точки за попреченост во сите институции, тела и агенции на ЕУ;
- релевантните податоци собрани од земјите членки да бидат поделени на начин што овозможува следење на имплементацијата на CRPD.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 9.2

ЕУ и нејзините земји членки треба да обезбедат дека правата на лицата со попреченост кои се загарантирани со CRPD и Повелбата за основни права на ЕУ се целосно почитувани при исплатата на европските структурни и инвестициски фондови (ESIF). Ова ќе го зголеми потенцијалот на фондовите на ЕУ за поддршка на независно живеење. Во овој поглед, ЕУ треба да ги усвои новите услови за воспоставување на ефективно спроведување на Повелбата на ЕУ за основни права и CRPD, како што е утврдено во Регулацијата за заеднички одредби, предложена од Европската комисија за Повекегодишната финансиска рамка 2021-2027. За да се овозможи ефикасно следење на фондовите и нивните резултати, ЕУ и нејзините земји членки треба да преземат чекори за да ги вклучат организациите на лицата со попреченост и законските национални тела за човекови права во комисиите за мониторинг на ESIF. Распределбата на човечките ресурси и соодветното финансирање на овие организации и тела и наменувањето на ресурсите на ЕУ за таа цел, ќе ја зајакне ефикасноста на предложените услови за овозможување.

МИСЛЕЊЕ НА FRA 9.3

Земјите членки на ЕУ кои сè уште не станале членки на Факултативниот протокол на CRPD, треба да размислат за завршување на потребните чекори за да се обезбеди нејзино ратификување за да се постигне целосна ратификација и ратификација на целата територија на ЕУ на нејзиниот Факултативен протокол. ЕУ исто така треба да размисли да преземе брзи чекори за пристапување кон Факултативниот протокол.

Европската стратегија за попреченост 2010-2020 година ги постигна повеќето свои цели. Според одговорите на повеќето учесници во проценката за стратегијата за 2019 година - спроведена во име на Комисијата, таквата стратегија има дополнителна вредност. Тие, исто така, ги истакнаа конкретните исходи од стратегијата, како што е Европскиот акт за пристапност. Ова покажува зошто е важно да се има ваков вид документ за политика кој ќе води дејствување на ниво на ЕУ.

Европските структурни и инвестициски фондови (ESIF) играат важна улога во широк спектар на области на политики, вклучително и поддршка на националните напори за постигнување на независно живеење. Привремената спогодба меѓу Европскиот парламент и Советот во врска со предложените регулативи за периодот за финансирање 2021-2027 година вклучува важни гаранции за основните права, особено во однос на предложените услови за овозможување и посилна улога за комисиите за мониторинг. Граѓанското општество, вклучително и организации на лица со попреченост и национални тела за човекови права, можат да играат важна улога во ефективното следење на користењето на средствата.

Шест земји членки и ЕУ не го ратификуваа Факултативниот протокол на CRPD. Тој овозможува поединци да поднесат жалби до Комитетот на CRPD и му дозволува на комитетот да иницира доверливи истраги по приемот на „веродостојни информации што укажуваат на сериозни или систематски прекршувања“ на Конвенцијата (член 6).

2019-тата година донесе и напредок и неуспех во однос на заштитата на основните права. Извештајот за основните права на FRA за 2020 година ги разгледува главните случувања во ЕУ во периодот помеѓу јануари и декември 2019 година и ги прикажува мислењата на FRA за истите. Забележувајќи ги и достигнувањата и преостанатите области на загриженост, тој дава увид во главните теми кои ги обликуваат дебатите за основните права низ ЕУ.

Годинава, фокусот е на тековните примени на Повелбата за основни права на ЕУ. Останатите поглавја дискутираат за еднаквост и недискриминација; расизам, ксенофобија и поврзана нетолеранција; Интеграција на Ромите; азил и миграција; информатичко општество, приватност и заштита на податоци; права на детето; пристап до правда; и развојот на примената на Конвенцијата за правата на лицата со попреченост.

PROMOTING AND PROTECTING YOUR FUNDAMENTAL RIGHTS ACROSS THE EU —

За целосниот *Fundamental Rights Report 2020* (Извештај за основните права на FRA 2020.) – видете <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/fundamental-rights-report-2020>

Погледнете ги и публикациите поврзани со FRA:

- FRA (2020), *Fundamental Rights Report 2020* (Извештај за фундаментални права 2020.) - мислења на FRA, Луксембург, Канцеларија за публикации, <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/fundamental-rights-report-2020-fra-opinions> (достапна во сите 24 официјални јазици на ЕУ)
- FRA (2020), *Ten years on: unlocking the Charter's full potential* (Десет години натаму: отклучување на целокупниот потенцијал на Повелбата), Луксембург, Канцеларија за публикации, <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/fr-focus-ten-years-charter> (достапна на англиски и Француски)

Претходните годишни извештаи на FRA за предизвиците и достигнувањата на основните права во Европската унија остануваат достапни на [веб-страницата](#) на FRA (достапна на англиски, француски и германски јазик).

ДОПОЛНИТЕЛНИ ИНФОРМАЦИИ:

FRA – АГЕНЦИЈА ЗА ФУНДАМЕНТАЛНИ ПРАВА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Виена – Австрија

T +43 158030-0 – F +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Publications Office
of the European Union